

R OZE SPROOKJES EN RIGOUREUZE ACTIES

OVER DE CONTROVERSIËLE KUNSTENARES TINKEBELL.

Katinka Simonse is beeldend kunstenaar en munt uit in schrijven. Ze redeneert in columns voor het tijdschrift *Kunstbeeld* en het dagblad *Trouw* op bondige, aanstekelijke wijze over de ene keer haar ervaringen in de wereld van de kunst en de andere keer algemene politieke kwesties die haar raken. Haar stijl is feitelijk en haar betoogtrant niet nadrukkelijk moraliserend, al laat de strekking van haar teksten geen misverstand bestaan. Haar kunstenaars alter ego TINKEBELL. (in hoofdletters en met punt, ontleend aan Tinker Bell, het vrouwelijke figuurtje naast Disney's Peter Pan) vertaalt zich in haar uiterlijk: ze draagt doorgaans een grote roze bril en roze, meisjesachtige kleding. Alsof ze de vermoorde onschuld representeert.

TINKEBELL. bezit een groot mimetisch vermogen. Wij mensen hebben allemaal een speciaal gen voor het spiegelen van een ander, zoals onlangs op basis van wetenschappelijk onderzoek is bewezen. De genetische schakel voor het nabootsen van andermans gedrag is bij TINKEBELL. ongetwijfeld in roestvrij staal gegoten. Ze kan zich met haar hele ziel en zaligheid in een ander verplaatsen en een empathische relatie aangaan met mensen die maatschappelijk onrecht ondervinden. Dat leidt meer dan eens tot doortastend optreden. Waar anderen binnenskamers jammeren over misstanden of een al te hardvochtige toepassing van politieke regels ten aanzien van bijvoorbeeld asielzoekers, gaat TINKEBELL. op onverschrokken wijze over tot actie.

Ze mengt zich op een zo kinderlijke en directe manier in bepaalde situaties, dat velen het hoofdschuddend aanzien. Zo bezorgde ze Ikea-meubels bij een onbemiddelde familie in Guinee-Bissau, opdat de arme stumpers hun huis eens modern zouden kunnen inrichten. Het idee was dat ze een gezin "redde". Deze domme, onnadenken-

TINEKE REIJNDERS

werd in 1941 geboren in Franeker. Studeerde Franse taal- en letterkunde en kunstgeschiedenis van de moderne tijd aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Is onafhankelijk critica en kunsthistorica. Schrijft over hedendaagse kunst in tijdschriften en boeken. Adres: Zuideinde 116, NL-1121 DH Landsmeer

de manier van hulp bieden, wijkt weinig af van veel acties door westerse particulieren, waarbij ze zonder kennis van lokale gewoonten een hulpvaardige interventie bieden waarvan achteraf blijkt dat die misplaatst was. Haar actie valt op te vatten als een spiegel voor tekortschietende weldoeners. Het doneren van westerse Ikea-meubels voor geïmproviseerde onderkomens in de Afrikaanse provincie kan beschouwd worden als een monstrum met educatieve betekenis. Particulieren en instanties met goed bedoelde ideeën zouden voortaan beter kunnen nadenken over de vraag of ze doel treffen. Opmerkelijk is dat de publieke opinie liever focust op het door TINKEBELL. geschapen monstrum dan op het onderliggende euvel. Het door haar blootgelegde voorbeeld van onethisch handelen wordt juist háár, de boodschapper, aangerekend.

De media en met name de dagbladen duiken er met zo'n grote regelmaat bovenop dat de media-aandacht op zichzelf weer een heel thema wordt. Met als gevolg dat TINKEBELL. enerzijds gezien wordt als de wijsneus die over allerlei kwesties onomwonden voor de microfoon haar mening geeft en anderzijds als excentrieke aandacht-trekster. Ze dankt er een reusachtige bekendheid aan. Op dat punt overstijgt ze met gemak al haar generatiegenoten, kunstenaars die er vaak naar snakken om zich in de kijker te werken.

Begin 2015 is in praktisch alle kranten extensief geschreven over haar reis naar Afghanistan. Ze deed dat om de Nederlandse vrouw Tamana Amiri hulp en gezelschap te bieden nadat deze, zoals de media al eerder hadden vermeld, haar vader was nage-reisd. De Afghaanse vader was "uitgezet", de term waarmee vluchtelingen uit Nederland worden verwijderd. Hij had jaren met vrouw en kinderen in Nederland gewoond,

My Dearest Cat Pinkeltje, 2009 © TINKEBELL. /
Torche Gallery, Amsterdam.

maar werd alsnog als ongewenste vreemdeling uitgewezen, terwijl zijn familie hier mocht blijven. Het was op zichzelf al een geruchtmakende zaak, een zoveelste voorbeeld van een hardvochtig en in veel gevallen inhumain asielbeleid. Na het hartverscheurende afscheid op Schiphol had de familie niets meer van de vader gehoord. Dochter Tamana vond hem terug in een ziekenhuis in de Afghaanse hoofdstad Kaboel.

Hoewel TINKEBELL. de zaak er niet beter op had gemaakt, zoals de ombudsvrouw van *de Volkskrant* schreef, richtten de pijlen van het volk zich dit keer niet zozeer op de kunstenaar, maar op de familie Amiri. TINKEBELL. had gezegd (tegen Omroep Brabant) dat dochter en vader wellicht een toneelstukje opvoerden. Ze dikten de situatie van de vader, die zou zijn toegetakeld door de Nederlandse marechaussee en zijn geheugen zou zijn kwijtgeraakt, wel heel erg aan. Bovendien was ze er achter gekomen dat niet alleen de vader ooit lid was geweest van een foute organisatie – wat de reden vormde voor zijn vlucht naar Nederland destijds – maar dat ook de in Nederland achterblijvende moeder voor dezelfde organisatie werkzaam was geweest. En zo smolt de algemene verontwaardiging over het feit dat de vader zich nooit had kunnen teweerstellen tegen de conclusie van de immigratiedienst, op slag weg in een vacuüm, verwoord door een betrokken politicus als: “We moeten de discussie breder trekken dan alleen dit voorval.”

RECHT IN ONZE KNUFFELBEHOEFTE

TINKEBELL. houdt de samenleving voortdurend een spiegel voor en doordat ze de mensen raakt in hun gevoeligste plekken, is dat onverdraaglijk. Ze treft ons recht in onze knuffelbehoefte, en daarin is ze niet mals. Wie Des Esseintes, de hoofdpersoon van Joris-Karl Huysmans' boek *À rebours* (1884), pervers noemt omdat hij zijn levende schildpad inlegt met juwelen, zal helemaal schrikken van TINKEBELL.'s besluit in 2005 om haar eigen kat te transformeren tot een handtas. Goed, de kat was depressief en bang voor de dierenarts, maar het gebruik van de vacht van een geliefd huisdier, door menigeeen beschouwd als een volwaardig huisgenoot, ging velen te ver. Doden voor een designobject, het gold als extreem pervers.

De poes had verlatingsangst, schreef Jos Houweling op zijn kenmerkende absurdistische wijze in het tijdschrift *Verenigde Sandbergen*. De dood was een oplossing, anders kon TINKEBELL. moeilijk het Sandberg Instituut (waarvan Houweling toen directeur was) volgen om er haar mastergraad te halen. Maar TINKEBELL.'s verklaring in het televisieprogramma *De wereld draait door*, dat ze de dood van haar tweejarige Pinkeltje met eigen handen had teweeggebracht, joeg iedereen tegen haar in het harnas. Haar e-mailbox spuwde een lawine van naargeestige reacties uit. Tot jaren nadien. De verwensingen kwamen van alle kanten, vooral uit de Verenigde Staten. De kunstenaar sloeg wederom met haar spiegel terug: ze publiceerde in 2009 een boek met een selectie uit de haatmail, toepasselijk *Dearest TINKEBELL*, getiteld. Samen met vormgever Coralie Vogelaar, tevens coauteur, had ze de identiteit van de afzenders uitgeplozen, waardoor zonneklaar aan de oppervlakte kwam dat de netste meisjes vanuit hun liefde voor de kat in staat zijn een ander meisje te treffen met de schunnigste ziekten en doodwensen. Het boek heeft rubrieken als *I'll get you, you are mental!, you must die, en you're ugly*.

Het is alweer een aantal jaren geleden, maar nog steeds wordt haar naam in brede kring geassocieerd met het schandelijke type dat van haar kat een handtas maakte. Daar heeft het boek niets aan veranderd. De publicatie *Dearest TINKEBELL*, heeft daarentegen wel op eigen kracht zijn lucratieve opmars gemaakt in de wereld van de verzamelaars.

HYPOCRISIE IS TOEGELATEN

TINKEBELL. maakt overigens vaker een mooie publicatie met een maatschappelijk doel. In 2013 ontwierp ze de pin-up kalender *To Save the Girls* om twee meisjes te vrijwaren van een rol als seksobject. Door zelf die rol op zich te nemen en te poseren op twaalf kalenderpagina's, wilde de kunstenaar fondsen werven zodat Cyris en Mitch hun eigen levensloop zouden kunnen bepalen. TINKEBELL. had de meisjes ontmoet in een bar in Manilla en gemerkt dat ze hun sekswerk moesten doen om hun familie

Save the Pets, installatie, 2008 © TINKEBELL. / Torche Gallery, Amsterdam.

te onderhouden, nu de vader werkloos was. Op de achterkant van de kalenderbladen staat de hele *making of* uitgelegd. Als je leest dat ze uiteindelijk heel tevreden is over het resultaat en jubelend de hele cast van betrokken vrienden en medewerkers bedankt, verbleekt het altruïstische motief.

De hypocrisie die ze in haar projecten bevecht, laat ze tegelijk ruimschoots toe, zodat het publiek op eigen gelegenheid zijn conclusies moet trekken. Opmerkelijk is dat TINKEBELL. met haar kalender in de buurt komt van Des Esseintes: ze heeft doelbewust naar schoonheid gestreefd. Wat haar kalender echter eigentijds maakt, is de empathie. En empathie als dragend concept moet een stootje kunnen hebben, nietwaar? Ook het stootje van twijfelachtigheid wegens oplichterij.

Het merendeel van TINKEBELL.'s projecten gaat over onze omgang met dieren. Zonder ook maar een woord te wijden aan de massale kwelling van productiedieren, slaagt de kunstenaar erin iedereen in rep en roer te brengen met het uitvergroten van dierenleed in haar installaties. Enkele jaren geleden bestond haar deelname aan een kleine groepstentoonstelling – van de groep EMPATHY^(TM), die het functioneren van de “markt rondom empathie” onderzocht – in het exposeren van hamsters in hamsterbollen. In de doorzichtige bollen kunnen hamsters door de kamer tuimelen als ze even buiten hun hok gelaten worden en makkelijk teruggevonden worden. De beestjes kun-

De eerste pagina van pin-upkalender *To Save the Girls*, 2013 © TINKEBELL. / Torche Gallery, Amsterdam.

nen er niet zelf uitstappen. Raadzaam is om ze niet langer dan een halfuur in zo'n bol te laten. Hamsterbaasjes handelen naar eigen inzicht. TINKEBELL. had bijna honderd hamsters en de bijbehorende kooien van een fokker geleased, en ze liet alle dieren gedurende de openingsuren van de galerie rondtollen, twee keer vier uur per week, ieder dier in zijn eigen bol.

De reacties van het publiek bleven niet uit. De installatie, getiteld *Save the Pets*, lokte niet alleen brieven uit van dierenbeschermingsinstanties, maar leidde ook tot vragen in het parlement. Ten slotte werd de tentoonstelling beëindigd door ingrijpen van een compleet politieteam. Dieren, kooien en bollen werden in beslag genomen en er kwam een rechtszaak van. Het hele dossier vormt een zwart omrand katern in TINKEBELL's bundel *De Duitsers zijn uitgeschakeld* (2013). Wie niet van humor gespeend is, kan hierin genieten van TINKEBELL's verweer en het pleidooi van strafpleiter Inez Weski. Er bleek niets wetteloos te zijn aan de expositie en de kunstenaar werd vrijgesproken. Intussen gingen de hamsters niet terug naar de fokker: ze waren door justitie verdeeld over verschillende opvangcentra. Wetenschappelijk kon niet worden vastgesteld of de beestjes meer stress hadden ondervonden in de galerieruimte (ze lagen veelal te slapen in de juridisch onder speelgoed/sportartikel ressorterende bal) of door toedoen van de politie.

My Little Pony, Cupcake uit het *Baby Bunnie*-project, 2015 © TINKEBELL. / Torche Gallery, Amsterdam.

MONTERE TOON

Opmerkelijk is dat bij zulke gevallen van maatschappelijke verontwaardiging nooit in het geding is of het wel om kunst gaat. Hoogstens krijgt de kunstenares tips om haar creativiteit op een minder gewelddadige wijze in te zetten. Met name in het geval van de uitgezette meneer Amiri werd de kunstenaar afgeschilderd als iemand die buiten en boven de politieke en maatschappelijke kaders staat.

Vreemd genoeg wordt haar artistieke kwaliteit door de maatschappij meer gewaardeerd dan door een kunstinstantie als het Mondriaan Fonds. Terwijl andere *high potentials* gemakkelijk een beurs in de wacht slepen, ontving deze kunstenares afwijzing na afwijzing. De adviseurs zijn doorgaans medekunstenaars en niet altijd behept met een antenne voor pioniers. Op zichzelf sluiten haar onbelemmerde interventies in sociale situaties aan bij de activiteiten van Renzo Martens en Jonas Staal. Wat het oeuvre van TINKEBELL. onderscheidt van hun nogal belerende attitude is de verrukkelijke lichtheid en het smakelijke gevoel voor absurdisme. Met haar verwarrende combinatie van het roze sprookje en rigoureuze acties bekleedt ze een unieke plek in de hedendaagse kunstgeschiedenis, ook in feministische zin. Haar thema's komen doorgaans voort uit de wereld van het kleine meisje. Knuffeldieren, make-up, oefenen voor de spiegel van pin-upposes, het roze hart (een hele armenwijk in Lima werd met verf getransfor-

meer tot een reusachtig stedenbouwkundig hart), het speelgoedpaardje: bij mijn weten zijn deze zaken nog niet eerder zo onmiskenbaar opgenomen in het kunstjargon.

De montere toon onderscheidt zulke projecten van bijvoorbeeld de zwaarwichtige, existentiële werken van Marina Abramović. Je denkt al gauw aan haar *Art Must Be Beautiful*, *Artist Must Be Beautiful* of het project voor De Appel waarbij Abramović van plaats verwisselde met een raamprostitutue. Bij de jongere generatie vrouwen neemt het vrijmoedige plezier de overhand en lijkt het of alles gedaan wordt met een superieur soort gemak.

Een enkel project doet denken aan de werkwijze van Sophie Calle. De broze verbinding tussen feiten en fictie die Calles werk kenmerkt, doet zich ook voor in TINKEBELL.'s documentaire project dat ze onder meer in de herfst van 2014 in Museum Morsbroich in Leverkusen bijdroeg aan de tentoonstelling *Jäger & Sammler in der zeitgenössischen Kunst*. Met dit verschil dat het project *On Amy Taxidermy – From a True Fan, 2003-13* volgens de museuminformatie niet aan de fantasie ontsproot, maar in al zijn ongeloofwaardigheid een authentieke vertelling is. Hoofdpersoon van de foto's, teksten en opgezette dieren is het meisje Amy Taxidermy. Zij begon al jong met het opzetten van dieren en legde een verzameling wapens aan voor de jacht. Op haar zestiende doodde ze haar eerste ree. Het enthousiasme waarmee Amy beschrijft hoe ze het dier raakte, het bloedspoor volgde en het levenloos aantrof, is bijna aanstekelijk. Het meisje heeft zich door de jaren heen steeds verder bekwaamd in haar hobby. Is het de taxidermische wens om dieren voor de eeuwigheid te bewaren die TINKEBELL. ertoe bracht om het meisje uit te lichten in een installatie? Of gaat het erom dat dieren worden gedood om andere dan consumptieve redenen?

EMPATHIE WINT VAN RATIO

Hoezeer je deze onthutsende gewoonte van een jong meisje ook bijblijft, in visueel opzicht is *On Amy Taxidermy* minder spannend. Veel leuker is het paard dat begin 2015 op Art Rotterdam met zijn hoofd uit de stand van galerie Torch stak alsof het een daadwerkelijke stal betrof. Het levensgrote dier heet *Cupcake* en draagt rolschaatsen. Het verwijst, met zijn echte paardenhuid, naar de minipaardjes waarmee meisjeskleuters zo graag spelen. Ik trof de galerie-assistent met een glimlach van binnenpret om de lippen, en het paard gaf aanleiding tot grappige opmerkingen van bezoekers. Iemand zei: als dit paard straks tot leven komt, zal het niet blij zijn met rolschaatsen. Hoewel op foto's te zien is hoe het paard in stukken in een New Yorkse taxi wordt gestopt en het onechte karakter mede door de ogen van papier overduidelijk is, wint de empathie het van de ratio.

Welke betekenis TINKEBELL.'s projecten hebben voor het publiek hangt samen met de receptoren van dat publiek. Dat er achter haar roze vrolijkheid een ernstige boodschap schuilt, dringt vaak moeizaam door tot wie niet van roze houdt of de meisjestaal niet spreekt.